

EN SPAND MED NATURENS SMÅ SKRALDE MÆND

Der lever rigtig mange små dyr nede i jorden. Mange lever af nedfaldne blade, grene, svampe – eller af hinanden. Nogle spiser også de døde dyr. De små arbejdsmænd er hele tiden i gang med at omdanne naturens affald til frugtbar jord.

Trød varsomt

Hver gang, I træder på jorden, kan I sagtens stå på over en million smådyr nede under jorden. Langt de fleste lever i de øverste 15 til 20 centimeter. Det er de dyr, der sørger for at nedbryde det organiske materiale, fordele det i jorden og grave gange, så der kommer luft og vand ned til planternes rødder.

Hertil kommer milliarder af mikroorganismer i form af bakterier og svampe, som også er med til at nedbryde det naturlige affald. På en hektar (100x100 meter) normal frugtbar jord findes der cirka 25 tons levende organismer i fuld gang med nedbrydningsarbejdet. Det svarer til 250 stærke arbejdsmænd, der kun kræver noget at spise og drikke samt at kunne trække vejret.

Lav en mini kompostbeholder

Når mennesker går ind og kontrollerer den proces, hvor organisk materiale bliver til humus, kalder vi det for kompostering, og de nedbrudte rester fra planterne kalder vi for kompost.

Vi samler planteaffaldet fra haven og køkkenet på ét sted og giver nedbryderne nogle specielt gode forhold. De har det bedst, hvis der er fugtigt, lunt og ilt nok. Med kompostbeholderen eller kompostbunken slipper vi af med en masse affald og får billig og plantevenlig kompost til at forbedre jorden i haven. I kan lave jeres egen lille kompostbeholder – med lidt hjælp fra naturens nedbrydere.

I skal bruge:

- En sort spand med låg
- Blandet organisk materiale, der skal nedbrydes
- Et stykke tyndt plexiglas eller lignende (20x20 centimeter)
- Muldjord
- Regnorme og andre smådyr
- En kniv, saks eller sav
- Gaffatape

Lidt mere om regnorme

Regnormen lever i gange og hulrum nede i jorden. Om natten strækker den sin forende op af jorden og leder efter blade og andre plantedele, som den spiser og omdanner til jord. Bagenden bliver nede i hullet. Der er 19 forskellige slags regnorme i Danmark, og de længste bliver op til 25 centimeter lange. Regnormenes gange er med til at sørge for, at der kan komme ilt og vand ned i jorden til planternes rødder. I en god jord er der masser af regnorme. En regnorm er delt op i en masse led. På hvert led sidder nogle bittesmå børster. Hvis I lægger en regnorm på et stykke karton og er helt stille, kan I høre en kradsende lyd. Det er regnormens børster, I kan høre.

Skær et firkantet hul på 17x17 centimeter i siden af spanden og bor nogle små lufthuller i bunden. Sæt plexiglasset fast over hullet på indersiden af spanden med gaffatape. Fyld skiftevis et lag fugtigt muldjord og et lag organisk affald ned i spanden, så den er fyldt næsten op. Slut af med organisk affald. Grav ti-tyve regnorme op i haven og sæt dem ned i boet. I kan supplere med en håndfuld bænkebidere. Regnorme og bænkebidere foretrækker, at det er mørkt, fugtigt og køligt. Sæt derfor et stykke sort karton eller plastik over "vinduet", når I ikke kigger på dyrene. Lad spanden stå et køligt sted. Sørg for, at jorden er fugtig, men ikke gennemvåd. Efter nogle dage skulle I kunne se ormegange i jeres spand og følge nedbrydningen af det organiske materiale.

Spanden kan senere bruges til at kigge på planterødder. Sæt nogle planter i jorden og dæk hullet med plexiglas til med sort karton. Når I skal kigge nærmere på rødderne under jorden, tager I bare kartonen af.